

ДЕЯКІ АСПЕКТИ І КАТЕГОРІЇ ПРОЕКТНОГО АНАЛІЗУ.

Розвиваючись, наша держава буде розширювати виробництво своєї промислової продукції, а значить слід чекати нових інвестицій в промисловість. Відповідно зростуть кількості і масштаби передінвестиційних проектних досліджень. Виробництво стане більш складним не тільки у зв'язку зі складністю кінцевої продукції, але і наявністю технологічних альтернатив. Комплекс питань, пов'язаних з передінвестиційними проектними дослідженнями є надзвичайно складним, бо вимагає глибоких знань теорії і практики прийняття рішень в галузі розробки ефективних їх напрямків, всесторонньої експертизи об'єктів інвестування. В цьому зв'язку особливе значення має розробка системи критеріальних показників порівняльної оцінки інвестиційних проектів. При формуванні такої системи необхідно враховувати, що кожному рівню суспільного виробництва повинен відповідати певний набір факторів, що її визначають. З підвищенням рівня ієрархії змінюється і ускладнюється система показників оцінки і аналізу ефективності інвестиційних проектів. В даній статті розглянуті критерії оцінки доцільності здійснення інвестиційних проектів з боку держави.

Оцінка проектів з точки зору всього суспільства є більш складнішою проблемою, ніж їх оцінка на рівні підприємства. В цьому випадку мова йде не тільки про те, щоб з'ясувати рентабельність проектів, але також встановити, наскільки вони дозволяють покращити використання наявних в країні природних, фінансових і людських ресурсів. Таким чином, в оцінці проектів з точки зору держави враховують і аналізують більш широке коло показників, серед яких розрізняють якісні і кількісні. До якісних показників можна віднести відповідність проекту планам і цілям розвитку економіки; маневрування капіталу, що вкладається (можливість будівництва чергами і т.п.); комплексність розвитку національної економіки; економічна незалежність країни; пріоритетний розвиток галузей, які забезпечують технічний прогрес і промисловий розвиток; підвищення зайнятості населення; різні соціальні, політичні, стратегічні і санітарні мотиви.

Кількісними є показники, що дозволяють кількісно виміряти ефект, який отримує суспільство в результаті здійснення проекту. До них відносять: обсяг створюваного основного капіталу; дисконтований чистий дохід суспільства; внутрішня норма окупності проекту; показники економічної інтеграції; баланс валютних надходжень; кількість створюваних робочих місць і т.п.

З цієї різноманітності показників розглянемо тільки ті, які найчастіше використовуються в зарубіжній практиці для кількісної економічної оцінки проектів. При їх побудові використовується поняття доданої вартості. Тому перш, ніж перейти до характеристики самих критеріїв, розглянемо зміст цього поняття.

Показник "додана вартість" служить для характеристики економічного ефекту інвестиційного проекту. Розрізняють прямий, непрямий ефекти та ефект-мультиплікатор.

Прямий ефект – це додана вартість, що створюється на самому об'єкті інвестування, наприклад, на проектованому підприємстві. Вона включає в себе прибуток, заробітну плату з відрахуваннями на соціальне страхування, амортизаційні відрахування, податки і деякі інші затрати. В першому наближенні додана вартість – це

різниця між виручкою від реалізації продукції і вартістю куплених сировини, матеріалів, напівфабрикатів, готових виробів, палива, енергії і т.п.

Непрямий ефект – це викликане інвестиційним проектом збільшення доданої вартості в суміжних галузях. Наприклад, з будівництвом нового підприємства виникає два потоки: вхідний потік устаткування, сировини, матеріалів, палива, енергії і інших засобів, що надходять на підприємство і вихідний потік готової продукції. Це викликає, з однієї сторони, ріст обсягу виробництва, з іншої, розширення і створення виробництва, які споживають продукцію нового підприємства.

Щоб підрахувати непрямий ефект, необхідно виявити всі зв'язки нового підприємства з постачальниками і споживачами і визначити створювану в них додану вартість. Для цього використовують або наближений метод прямих розрахунків, або ж міжгалузевий баланс виробництва і розподілу продукції.

Ефект-мультиплікатор – це додана вартість, що виникає при використанні частини прямого і непрямого ефекту для дальшого розширення виробництва. Пропонується ряд формул для його розрахунку. Одна з них має такий вигляд:

$$E = \frac{a \times v \times D}{1 - a \times v}$$

де E – ефект-мультиплікатор;

D – сума прямого і непрямого ефекту;

a – коефіцієнт, який характеризує частку прямого і непрямого ефекту, що направляється на дальше розширення виробництва;

v – коефіцієнт, який характеризує збільшення доданої вартості при вказаному розширенні виробництва.

Сума всіх трьох ефектів дає загальний розмір доданої вартості проекту.

Треба відмітити, що при оцінці проектів часто обмежуються розрахунком доданої вартості, яка буде створена на самому проектованому підприємстві.

Крім показника доданої вартості, в зарубіжній практиці для оцінки доцільності інвестицій використовують показники, що характеризують чистий дохід суспільства і норму окупності проекту.

Нехай проект передбачає наступні розміри капітальних затрат – $K_0, K_1, K_2 \dots K_n$, доданої вартості за період 0 1 роки 1, 2, 3... n – $D_0, D_1, D_2 \dots D_n$, то чистий дохід суспільства C , складе:

$$C = \sum_{t=0}^n \frac{D_t}{(1+i)^t} - \sum_{t=0}^n \frac{K_t}{(1+i)^t}$$

де i – ставка дисконту.

Ставка дисконту, при якій чистий дохід суспільства рівний нулю, називається внутрішньою нормою окупності проекту. Вона визначається з рівності:

$$\sum_{t=0}^n \frac{D_t}{(1+i)^t} - \sum_{t=0}^n \frac{K_t}{(1+i)^t} = 0$$

Коефіцієнт капіталу являє собою величину капітальних вкладень, необхідних для збільшення доданої вартості на одну одиницю. Він визначається за формулою:

$$K_K = \frac{K}{D}$$

де K_K – коефіцієнт капіталу;

K – загальна сума капітальних вкладень;

D – річна сума доданої вартості в період нормального функціонування проекту.

Коефіцієнт економічної рентабельності – це величина обернена коефіцієнту капіталу, тобто

$$P = \frac{D}{K}$$

В розрахунках цих коефіцієнтів доцільно застосовувати метод дисконтування. Числове значення P дає можливість ранжувати проекти за їх економічною рентабельністю.

Якщо виконання проекту пов'язане зі зміною валютно-платіжного балансу, то здійснюють зіставлення затрат валюти з її надходженням. Показник валютної рентабельності (P_v) розраховують за формулою:

$$P_v = \frac{\sum_{t=0}^n \frac{Bt}{(1+i)^t} - \sum_{t=0}^n \frac{3t}{(1+i)^t}}{\sum_{t=0}^n \frac{Kt}{(1+i)^t}},$$

де B – виручка від реалізації в валюті;

3 – експлуатаційні затрати в валюті;

K – капітальні затрати в валюті.

Оцінюючи доцільність інвестицій, необхідно також враховувати вплив проекту на зайнятість. В цьому зв'язку розраховують і оцінюють наступні показники: кількість створюваних робочих місць (H); вартість одного робочого місця (B_p); додана вартість, що припадає на одне робоче місце ($D:H$).

На закінчення слід відмітити, що використання у вітчизняній практиці вище перерахованих показників доцільності здійснення інвестиційних проектів є гострою необхідністю, особливо коли враховувати розширення міжнародних економічних зв'язків, а разом з тим і зростаючу потребу в проведенні передінвестиційних аналітичних досліджень.